

'De sprong over de rivier' in Nijmegen

BOUW TWEEDERANGS STADSDEEL **KAN WORDEN VOORKOMEN** **DOOR VERSTERKING VAN** **INTEGRATIE MET OUDE STAD**

BERNADETTE SCHEERS

De gemeente Nijmegen heeft plannen ontwikkeld voor een nieuwe stads-wijk op de noordoever van de Waal. De wijk, waar ongeveer tienduizend woningen moeten komen, staat inmiddels bekend onder de naam 'De Waalsprong'. Hoe kan voorkomen worden dat deze over-rivierse wijk een tweederangs stadsdeel wordt en hoe kan een goede integratie tussen beide stadsdelen tot stand worden gebracht? Deze vragen zijn deels te beantwoorden met de ervaringen van steden die al een 'sprong over de rivier' hebben gemaakt.

De aanleg van een nieuw stadsdeel is een risicovolle onderneming, omdat het wordt gerealiseerd op een stuk grondgebied dat voordien geen relaties met de stad onderhield. Bij aanvang wordt het gebied gekenmerkt door overlast en het ontbre-

ken van een imago en voorzieningen. Bij de ontwikkeling van een nieuw stadsdeel aan de overzijde van de rivier treedt nog een extra hindernis op: de rivier. De kosten voor vaste oeververbindingen lopen hoog op, zodat slechts enkele fysieke verbindingen kunnen worden aangelegd. Hierdoor komt het nieuwe stadsdeel min of meer in een ruimtelijk isolement te liggen. Het gevolg is een geringe integratie tussen beide stadsdelen.

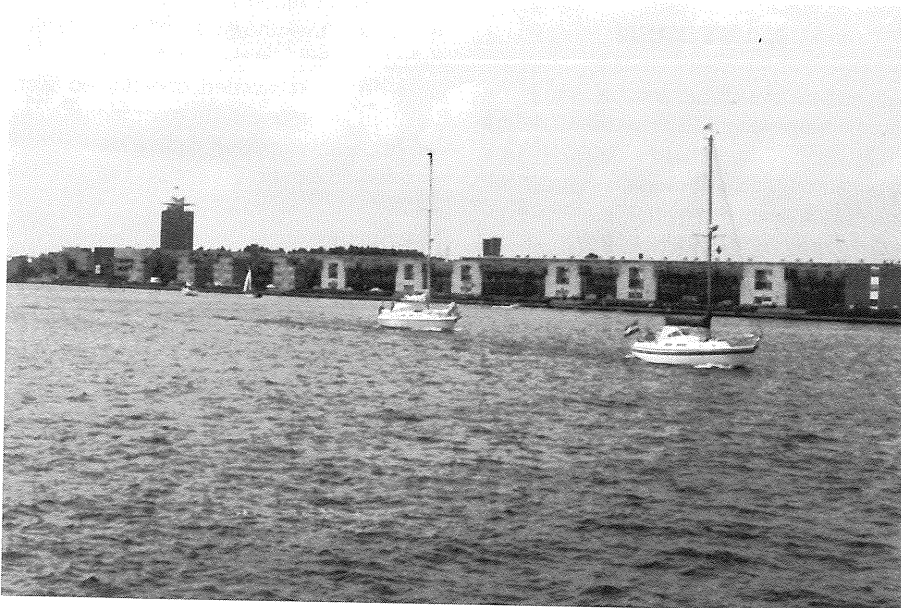
TENDENSEN

Om bovenstaande vragen te beantwoorden is onderzoek gedaan naar de Nederlandse steden die reeds een sprong over een rivier hebben gemaakt: Amsterdam, Rotterdam, Arnhem, Maastricht en Venlo. Deze steden zijn onderzocht op de woon-, werk- en bezoekrelaties tussen beide stadsdelen,

de problemen die zich hebben voorgedaan en de positieve punten die de steden bij het ontwikkelen en functioneren van hun 'sprong' hebben ervaren. Door hun unieke historie en situatie zijn deze steden moeilijk te vergelijken, maar er zijn wel algemene tendensen te bespeuren.

De over-rivierse stadsdelen van Arnhem, Rotterdam en Amsterdam hebben met elkaar gemeen dat zij zowel bij bevolking als bedrijfsleven niet de best aangeschreven stadsdelen zijn. Dit vormt het grootste probleem bij het functioneren in het stedelijk geheel. Het negatieve imago berust vooral op vooroordelen. De bewoners van het oude stadsdeel willen absoluut niet naar het nieuwe stadsdeel verhuizen, terwijl de bewoners van het over-rivierse stadsdeel over het algemeen positief oordelen over hun woonsituatie. Over-rivierse stadsdelen bieden voldoende mogelijkheden voor bedrijfshuisvesting, maar omdat dit deel van de stad te weinig allure heeft willen bedrijven, met uitzondering van niet-publiekgebonden en grootschalige bedrijven, zich daar niet vestigen.

Tussen de beide stadsdelen vindt weinig integratie plaats. De relaties zijn eenzijdig en vooral gericht vanuit het over-rivierse stadsdeel op het oude stadsdeel. Deze geringe integratie is verklaarbaar uit de onevenwichtige situatie binnen de steden. Het economische zwaartepunt ligt in vrijwel alle steden in het oude stadsdeel. De overgrote meerderheid van de werkgelegenheid is geconcentreerd in het oude stadsdeel, evenals vrijwel alle stedelijke en bovenstedelijke voorzieningen. Voor de bewoners van het oude stadsdeel bestaat dan ook weinig aanleiding voor een bezoek aan het over-rivierse stadsdeel. De over-rivierse stadsdelen functioneren onvoldoende in het stedelijk geheel. In plaats van een aanvulling op

Ontwikkeling direct aan de waterkant kan een positieve impuls geven aan de visuele relatie. Foto: Ed Slotboom.

het hoogwaardig stedelijk geheel, vormen zij een op zichzelf staand geheel dat ondergeschikt is aan het centrale stadsdeel.

IMAGO

Op basis van deze ervaringen zijn punten opgesteld, waarmee de gemeente Nijmegen (of elke andere gemeente met soortgelijke plannen) rekening zou kunnen houden. Het is belangrijk om direct vanaf het begin te werken aan een positief imago. Vooral in het beginstadium, wanneer het nieuwe stadsdeel wordt gekenmerkt door overlast en ontbreken van voorzieningen, is een positief imago van levensbelang.

In Amsterdam, Rotterdam en Arnhem hadden de over-rivierse stadsdelen reeds vanaf het begin een negatief imago. Dit werd mede veroorzaakt door het woningbestand. Vooral de woningen in de sociale sector waren massaal en eentonig en bedoeld voor arbeiders. Mensen die het zich konden veroorloven bleven in het aantrekkelijke oudere stadsdeel wonen. Hierdoor ontstond een duidelijke scheiding in bevolking, die in hun gedachten nog steeds voortleeft. Bij aanvang zou dus meer gebouwd moeten worden voor de meer welgestelden. Zo ontstaan verschillende woonmilieus, waardoor een eenzijdige opbouw van de bevolking wordt voorkomen.

Bovendien moet een hoogwaardig woonmilieu worden ontwikkeld. Het stadsdeel moet een eigen karakter krijgen in een aantrekkelijke omgeving, zodat het zich in positieve zin kan onderscheiden. Een positief imago bevordert zowel de bedrijfsvestiging als de vestiging van de bevolking.

VISUEEL

In de meeste steden wordt de rivier als een psychologische barrière ervaren. Zodra men de rivier oversteekt heeft men het idee de stad te verlaten, omdat de bebouwing van de over-rivierse stadsdelen niet direct op de andere oever begint. Deze stadsdelen liggen verscholen achter havens en dijken. Wanneer men bijvoorbeeld op de noordelijke oever van Arnhem staat, heeft men totaal geen idee dat aan de overzijde een evengroot stadsdeel ligt. Om de integratie te verbeteren moet de scheidende werking van de rivier worden opgeheven. Dat kan door het ontwikkelen van een visuele relatie tussen de beide stadsdelen. Het over-rivierse stadsdeel moet een duidelijk rivierfront krijgen. Dat een visuele relatie van groot belang is, blijkt duidelijk uit de grootschalige projecten van de steden om

Overrivierse stadsdelen moeten snel en makkelijk bereikbaar zijn. Foto Max Popma.

beide stadsdelen meer bij elkaar te betrekken.

Samenhangend met de noodzaak van een visuele relatie is de noodzaak van goede verbindingen tussen beide stadsdelen. De stadsdelen moeten snel en makkelijk bereikbaar zijn, niet alleen voor auto's en openbaar vervoer, maar ook voor het langzame verkeer. Voetgangers en fietsers hebben graag het gevoel binnen de stad te blijven.

CENTRUM

Belangrijk voor het goed functioneren van het nieuwe stadsdeel is de aanwezigheid van een centrum, in een zo vroeg mogelijk stadium van de ontwikkeling. Een centrum draagt bij aan het eigen karakter van het stadsdeel, waardoor het een eigen hart krijgt. In de over-rivierse stadsdelen van Arnhem, Amsterdam en Rotterdam is pas laat met de bouw van het centrum begonnen, waardoor eigen voorzieningen lange tijd ontbraken.

Het centrum kan het best aangesloten worden op het bestaande centrum op de andere oever. Zo ontstaat één nieuw centrum en omdat het idee dat men zich in de periferie vestigt wordt opgeheven, kunnen ook in het nieuwe stadsdeel hoogwaardige activiteiten worden aangetrokken. Door ontwikkeling direct aan de waterkant kan tevens een positieve impuls aan de visuele relatie worden gegeven.

Eveneens in een vroeg stadium moet begonnen worden met de toekenning van (boven)stedelijke activiteiten aan het

over-rivierse stadsdeel. Een spreidingsbeleid heft de bestaande onevenwichtige situatie op. Aanwezigheid van (boven)stedelijke activiteiten zal de attractiviteit van het over-rivierse stadsdeel verhogen, waardoor meer aantrekkingskracht op bevolking en bedrijvigheid wordt uitgeoefend. Ook de werkgelegenheid moet vroegtijdig worden ingepland. Door ontwikkeling van hoogwaardige bedrijfstreinen kan bedrijvigheid worden aangetrokken die nu nog een plaats in het stadscentrum zoeken.

Het laatste en zeker niet minst belangrijke punt is het opstellen van een integrale ontwikkelingsvisie voor het nieuwe stadsdeel. Door de overlast in de beginfase en de onzekerheid omtrent het uiteindelijke beeld, moet bij aanvang duidelijk zijn wat in het nieuwe stadsdeel kan worden verwacht. Een helder beeld van de ontwikkeling versterkt het vertrouwen in de 'sprong' voor bewoners, bedrijven en investeerders.

Voor een goed functionerend Nijmegen-Noord is het belangrijk dat het stadsdeel een hoogwaardige stedelijke identiteit krijgt. Door de integratie te versterken kan de bouw van een tweederangs stadsdeel worden voorkomen en kan het nieuwe stadsdeel een aanvulling zijn op het stedelijk geheel.

*Bernadette Scheers is als economisch-geograaf afgestudeerd aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Dit artikel is gebaseerd op haar afstudeerscriptie *De sprong over de rivier; een geïntegreerd geheel of een zelfstandig deel.**